ΠΙΛΑΡ ΚΙΝΤΑΝΑ

Για όλες τις αβύσσους

μυθιστόρημα

Μετάφραση
ΜΑΡΙΑ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου».

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία
Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 682
Πιλάρ Κιντάνα, *Για όλες τις αβύσσους*
Pilar Quintana, *Los abismos*
Μετάφραση: Μαρία Παλαιολόγου
Υπεύθυνη έκδοσης: Σταύρη Ιωαννίδου
Διορθώσεις: Αχιλλέας Χρηστίδης & Αναστασία Παπασταθοπούλου
Σελιδοποίηση: Αλέξιος Μάστορης
Έργο εξωφύλλου: Pat Andrea, *Mean*, 2010
Copyright© Pilar Quintana, 2021
Copyright© Penguin Random House Grupo Editorial, S.A.U., 2021
Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2023
Πρώτη έκδοση στην ισπανική γλώσσα από τις εκδόσεις Penguin Random House Grupo Editorial, Βαρκελώνη 2021
Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Νοέμβριος 2026
ΚΕΤ Ζ362 ΚΕΠ 701/26 ISBN 978-618-07-1089-2

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ),
570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55
Web site: http://www.patakis.gr • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στο διαμερισμα υπήρχαν τόσο πολλά φυτά, που το λέγαμε ζούγκλα.

Το κτίριο έμοιαζε βγαλμένο από παλιά φουτουριστική ταινία. Επίπεδες φόρμες, εξώστες, πολύ γκρι, μεγάλοι ανοιχτοί χώροι, τζαμαρίες. Το διαμέρισμα ήταν μεζονέτα και η τζαμαρία του σαλονιού υψωνόταν από το δάπεδο ως το ταβάνι, που εκεί είχε το ύψος δύο ορόφων. Κάτω είχε πάτωμα από γρανίτη μαύρο με λευκά νερά. Πάνω, από γρανίτη λευκό με μαύρα νερά. Η σκάλα ήταν φτιαγμένη από ατσάλινους μαύρους σωλήνες, με σκαλοπάτια από στιλβωμένες τάβλες. Μια σκάλα γυμνή, γεμάτη κενά. Επάνω, ο διάδρομος ήταν ανοιχτός προς το σαλόνι, σαν μπαλκόνι, με κάγκελα από σωλήνες ίδιους με αυτούς της σκάλας. Από εκεί έβλεπες τη ζούγκλα κάτω να απλώνεται παντού.

Υπήρχαν φυτά στο πάτωμα, στα τραπέζια, πάνω στο στερεοφωνικό και στον μπουφέ, ανάμεσα στα έπιπλα, σε σιδερένιους πάγκους και σε πήλινες γλάστρες, κρεμασμένα από τους τοίχους και το ταβάνι, στα πρώτα σκαλοπάτια και στα σημεία που δεν φαίνονταν από το δεύτερο πάτωμα: την κουζίνα, το πλυσταριό και το μπάνιο των επισκεπτών. Ήταν κάθε είδους: φυτά που ήθελαν ήλιο, σκιόφυτα, φυτά του νερού. Κάποια λίγα, τα κόκκινα ανθούρια και τα λευκά σπαθίφυλλα, είχαν λουλούδια. Τα

υπόλοιπα ήταν πράσινα. Φτέρες ίσιες και κατσαρές, φυτά με φύλλα ριγωτά, με κηλίδες ή πολύχρωμα, φοινικοειδή, θάμνοι, τεράστια δέντρα που ευδοκιμούσαν σε γλάστρες και εύθραυστα αρωματικά που χωρούσαν στο παιδικό μου χέρι.

Μερικές φορές, καθώς περπατούσα στο διαμέρισμα, νόμιζα πως τεντώνονταν για να με αγγίξουν με τα σαν δάχτυλα φύλλα τους και πως στα μεγαλύτερα, στο δάσος πίσω από τον τριθέσιο καναπέ, άρεσε να τυλίγουν όσους κάθονταν εκεί ή να τους τρομάζουν με το άγγιγμά τους.

Στον δρόμο υπήρχαν δύο γουαγιακάν* που εμπόδιζαν τη θέα από το μπαλκόνι και το σαλόνι. Τις βροχερές περιόδους έχαναν τα φύλλα τους και γέμιζαν ροζ λουλούδια. Τα πουλιά πηδούσαν από τα γουαγιακάν στο μπαλκόνι. Τα κολιμπρί και τα σιριρί**, τα πιο τολμηρά, ξεμύτιζαν με περιέργεια στην τραπεζαρία. Οι πεταλούδες προχωρούσαν ατρόμητες από την τραπεζαρία στο σαλόνι. Μερικές φορές, τη νύχτα, έμπαινε μέσα κάποια νυχτερίδα, που πετούσε χαμηλά, σαν να μην ήξερε για πού. Η μαμά κι εγώ βάζαμε τις φωνές. Ο μπαμπάς έπιανε μια σκούπα και καθόταν στη μέση της ζούγκλας, ακίνητος, ώσπου η νυχτερίδα έβγαινε από εκεί απ' όπου είχε μπει.

Τα απογεύματα ένας δροσερός αέρας κατέβαινε από τα βουνά και διέσχιζε το Κάλι. Ξυπνούσε τα γουαγιακάν, έμπαινε από τα ανοιχτά παράθυρα και έκανε τα φυτά μέσα να θροΐζουν. Η φασαρία που ξεσήκωνε ήταν ίδια μ'

* Guayacán: ομάδα τροπικών δέντρων της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής, κυρίως των γενών Guaiacum και Handroanthus. (Όλες οι σημειώσεις είναι της μεταφράστριας).

** Sirirí (Tyrannus melancholicus): είδος πουλιών της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής.

εκείνη που κάνουν οι άνθρωποι σε μια συναυλία. Το δειλινό η μαμά πότιζε. Το νερό γέμιζε τις γλάστρες, φιλτραριζόταν από το χώμα, έβγαινε από τις τρύπες και έπεφτε στα πήλινα πιάτα με τον ήχο ενός ρυακιού.

Μου άρεσε πολύ να τρέχω μέσα σ' εκείνη τη ζούγκλα, να με χαϊδεύουν τα φυτά, να στέκομαι στη μέση, να κλείνω τα μάτια και να τα ακούω. Το κελάρυσμα του νερού, τους ψίθυρους του αέρα, τα νευρικά, ταραγμένα κλαδιά. Τρελαινόμουν να ανεβαίνω τρέχοντας τη σκάλα και να κοιτάζω κάτω από το δεύτερο πάτωμα, σαν να βρισκόμουν στο χείλος ενός γκρεμού, με τα σκαλιά σαν κατακερματισμένο βάραθρο. Τη ζούγκλα μας, πλούσια και άγρια, εκεί κάτω.

Η μαμά βρισκόταν πάντα στο σπίτι. Δεν ήθελε να γίνει όπως η γιαγιά. Μου το έλεγε συνέχεια.

Η γιαγιά κοιμόταν ως αργά το πρωί και η μαμά πήγαινε στο σχολείο χωρίς να τη δει. Τα απογεύματα έπαιζε λούλο* με τις φίλες της και τις τέσσερις μέρες από τις πέντε, όταν η μαμά επέστρεφε από το σχολείο, δεν βρισκόταν εκεί. Τη μέρα που βρισκόταν ήταν επειδή το παιχνίδι γινόταν στο δικό τους σπίτι. Οκτώ κυρίες στο τραπέζι της τραπεζαρίας, που κάπνιζαν, γελούσαν, έπαιζαν χαρτιά και έτρωγαν τυρόψωμα. Η γιαγιά ούτε που κοίταζε τη μαμά.

Μια φορά, στη λέσχη, άκουσε μια κυρία να ρωτάει τη γιαγιά γιατί δεν είχε κάνει άλλα παιδιά.

«Αχ, καλή μου» είπε η γιαγιά, «αν είχα μπορέσει να το αποφύγω, δεν θα είχα κάνει ούτε αυτό».

---

* Lulo: δημοφιλές παιχνίδι με χαρτιά στην Κολομβία.

Οι δύο κυρίες έβαλαν τα γέλια. Η μαμά μόλις είχε βγει από την πισίνα κι έσταζε νερό. Ένιωσε, μου είπε, σαν να της άνοιγαν το στέρνο και ένα χέρι έμπαινε μέσα και της ξερίζωνε την καρδιά.

Ο παππούς γύριζε από τη δουλειά αργά το απόγευμα. Αγκάλιαζε τη μαμά, τη γαργαλούσε, τη ρωτούσε πώς ήταν η μέρα της. Κατά τα λοιπά, μεγάλωσε στα χέρια υπηρετριών που διαδέχονταν η μία την άλλη, αφού στη γιαγιά δεν άρεσε καμία.

Ούτε στο δικό μας σπίτι φτούρησαν οι υπηρέτριες.

Η Γιασένια ήταν από τη ζούγκλα του Αμαζονίου. Ήταν δεκαεννιά χρονών, με μαλλιά ίσια και μακριά ως τη μέση και χαρακτηριστικά τραχιά, όπως στα πέτρινα αγάλματα του Σαν Αγουστίν. Συνεννοηθήκαμε από την πρώτη μέρα.

Το σχολείο μου απείχε μερικά τετράγωνα από το κτίριό μας. Η Γιασένια με πήγαινε κάθε πρωί με τα πόδια και το απόγευμα με περίμενε στην έξοδο. Στον δρόμο μού μιλούσε για τον τόπο της. Για τα φρούτα, για τα ζώα, για τα πλατύτερα από οποιαδήποτε λεωφόρο ποτάμια.

«Αυτό» έλεγε δείχνοντας τον ποταμό Κάλι «δεν είναι ποτάμι, είναι παραπόταμος».

Ένα απόγευμα πήγαμε κατευθείαν στο δωμάτιό της. Ένα δωματιάκι με μπάνιο κι ένα παραθυράκι, δίπλα στην κουζίνα. Καθίσαμε στο κρεβάτι, η μια απέναντι στην άλλη. Είχαμε ανακαλύψει ότι δεν ήξερε κανένα από τα τραγούδια ή τα παιχνίδια που παίζονταν με κινήσεις των χεριών, και της μάθαινα το αγαπημένο μου, αυτό με τις κούκλες από το Παρίσι. Το έκανε συνέχεια λάθος και είχαμε πεθάνει στα γέλια, όταν η μαμά εμφανίστηκε στην πόρτα.

«Κλαούδια, έλα επάνω, σε παρακαλώ».

Ήταν πολύ σοβαρή.

«Τι έγινε;»

«Έλα επάνω, είπα».

«Μα παίζουμε».

«Μη με κάνεις να το επαναλάβω».

Κοίταξα τη Γιασένια. Εκείνη, με τα μάτια, μου είπε να υπακούσω. Σταμάτησα και βγήκα. Η μαμά πήρε τη σάκα μου από το πάτωμα. Ανεβήκαμε, μπήκαμε στο δωμάτιό μου και έκλεισε την πόρτα.

«Δεν θέλω να σε ξαναδώ να έχεις τέτοια οικειότητα μαζί της».

«Με τη Γιασένια;»

«Με καμία υπηρέτρια».

«Γιατί;»

«Γιατί είναι υπηρέτρια, παιδί μου».

«Και λοιπόν;»

«Λοιπόν, δενόμαστε μαζί τους και μετά εκείνες φεύγουν».

«Η Γιασένια δεν έχει κανέναν στο Κάλι. Μπορεί να μείνει μαζί μας για πάντα».

«Αχ, Κλαούδια, μην είσαι τόσο αφελής».

Σε λίγες μέρες η Γιασένια έφυγε χωρίς να πει αντίο, ενώ εγώ ήμουν στο σχολείο.

Η μαμά μού είπε πως την είχαν πάρει τηλέφωνο από τη Λετίσια και είχε αναγκαστεί να γυρίσει στην οικογένειά της. Εγώ υποπτεύτηκα πως δεν ήταν αλήθεια, αλλά η μαμά επέμεινε στην εκδοχή της.

Ύστερα από αυτήν ήρθε η Λουσίλα, μια ηλικιωμένη κυρία από την Κάουκα, που δεν έπιανε φιλίες μαζί μου

και ήταν η υπηρέτρια που έμεινε κοντά μας περισσότερο απ' όλες.

Η μαμά έκανε τις δουλειές του σπιτιού τα πρωινά, όταν εγώ ήμουν στο σχολείο. Τα ψώνια, τις μικροδουλειές, τις πληρωμές. Το μεσημέρι έπαιρνε τον μπαμπά από το σουπερμάρκετ και έτρωγαν μαζί στο σπίτι. Το απόγευμα εκείνος έπαιρνε το αυτοκίνητο στη δουλειά κι εκείνη έμενε στο σπίτι για να με περιμένει.

Όταν επέστρεφα από το σχολείο, την έβρισκα στο κρεβάτι με κάποιο περιοδικό. Της άρεσε το *¡Hola!*, το *Vanidades* και το *Cosmopolitan*. Διάβαζε για τη ζωή των διάσημων γυναικών. Τα άρθρα είχαν μεγάλες έγχρωμες φωτογραφίες με τα σπίτια τους, τα γιοτ και τα πάρτι τους. Εγώ έτρωγα κι εκείνη ξεφύλλιζε τα περιοδικά. Εγώ έκανα τα μαθήματά μου κι εκείνη ξεφύλλιζε τα περιοδικά. Στις τέσσερις άρχιζε το πρόγραμμα στο μοναδικό τηλεοπτικό κανάλι και, ενώ εγώ παρακολουθούσα το *Σουσάμι, άνοιξε*[*], εκείνη ξεφύλλιζε τα περιοδικά.

Μια φορά η μαμά μού είπε πως λίγο πριν τελειώσει το σχολείο περίμενε μια μέρα να γυρίσει ο παππούς από τη δουλειά για να του πει ότι ήθελε να σπουδάσει στο πανεπιστήμιο. Βρίσκονταν στο υπνοδωμάτιο των παππούδων μου. Εκείνος έβγαλε το πουκάμισό του, το άφησε να πέσει κάτω και έμεινε με το φανελάκι. Μεγάλος, τριχωτός, με μια κοιλιά στρογγυλή και μαλακή. Σαν αρκούδος. Τότε την κοίταξε με ένα βλέμμα που της ήταν άγνωστο.

* *Plaza Sésamo:* η ισπανόφωνη εκδοχή της διάσημης αμερικανικής εκπαιδευτικής σειράς *Sesame Street*, η οποία δημιουργήθηκε για το Μεξικό και τη Λατινική Αμερική.

«Νομική» τόλμησε να προσθέσει η μαμά.

Του παππού τού είχαν πεταχτεί οι φλέβες στον λαιμό και με την πιο χοντρή φωνή του της είπε ότι αυτό που έκαναν οι αξιοπρεπείς δεσποινίδες ήταν να παντρευτούν. Ούτε πανεπιστήμια, ούτε Νομικές ούτε πράσινα άλογα. Η τρομερή φωνή του αντηχούσε σαν από μεγάφωνο, μου φάνηκε πως την άκουσα κι εγώ, ενώ η μαμά, μαζεμένη, υποχωρούσε.

Σε λιγότερο από έναν μήνα εκείνος έπαθε καρδιακή προσβολή και πέθανε.

Στο γραφείο του σπιτιού είχαμε έναν τοίχο με οικογενειακές φωτογραφίες.

Αυτή των γονιών της μαμάς ήταν μια ασπρόμαυρη φωτογραφία με ασημένια κορνίζα. Την είχαν βγάλει στην πρωτοχρονιάτικη γιορτή της λέσχης, την τελευταία που είχαν περάσει μαζί. Γύρω τους έπεφταν σερπαντίνες και ο κόσμος φορούσε χάρτινα καπέλα και κρατούσε κορνέτες. Οι παππούδες μου μόλις χωρίζονταν από μια αγκαλιά. Γελούσαν. Εκείνος, τεράστιος, με σμόκιν, με πολυεστιακά γυαλιά και ένα ποτήρι στο χέρι. Οι τρίχες του δεν φαίνονταν, αλλά εγώ ήξερα, από άλλες φωτογραφίες και από τη μαμά, ότι ξεπηδούσαν από παντού, από τα μανίκια του πουκαμίσου, από την πλάτη, από τη μύτη, ακόμα και από τ᾽ αυτιά. Η γιαγιά φορούσε ένα κομψό εξώπλατο φόρεμα, κρατούσε την ταμπακιέρα της στο χέρι και τα μαλλιά της ήταν κοντά και φουσκωτά. Ήταν ψιλόλιγνη, μια όρθια κάμπια. Δίπλα του έμοιαζε μικροσκοπική.

Η Ωραία και το Τέρας, σκεφτόμουν πάντα, παρότι η μαμά υποστήριζε τον πατέρα της λέγοντας ότι δεν ήταν

καθόλου τέρας, αλλά ένας λούτρινος αρκούδος που είχε θυμώσει μόνο εκείνη τη φορά.

Ο παππούς δούλευε όλη του τη ζωή στο εμπορικό τμήμα ενός εργοστασίου οικιακών ηλεκτρικών συσκευών. Είχε σπουδαίους πελάτες, καλό μισθό και προμήθεια για κάθε πώληση. Μετά τον θάνατό του δεν υπήρχαν πια προμήθειες και η σύνταξη που απόμεινε στη γιαγιά ήταν ένα μικρό μέρος του μισθού του.

Η γιαγιά και η μαμά αναγκάστηκαν να πουλήσουν το αυτοκίνητο, την άδεια συμμετοχής τους στη λέσχη και το σπίτι στο Σαν Φερνάντο. Μετακόμισαν σε ένα ενοικιαζόμενο διαμέρισμα στο κέντρο. Απέλυσαν το υπηρετικό προσωπικό και προσέλαβαν μια υπηρέτρια, και μόνο για ορισμένες μέρες. Σταμάτησαν να πηγαίνουν στο κομμωτήριο και έμαθαν να κάνουν οι ίδιες το χτένισμα και τα νύχια τους. Το χτένισμα της γιαγιάς ήταν ένα ξασμένο κουβάρι, που το δούλευε με τη χτένα και μισό μπουκάλι λακ ώσπου να σταθεί φουσκωμένο ψηλά. Εγκατέλειψε το λούλο, γιατί ήταν ακριβό να φιλοξενείς οκτώ κυρίες όταν ήταν η σειρά σου για το παιχνίδι, και αφοσιώθηκε στην κανάστα, που παιζόταν με τέσσερις.

Η μαμά, που μόλις είχε τελειώσει το σχολείο, έγινε εθελόντρια στο νοσοκομείο Σαν Χουάν ντε Διος, μια δραστηριότητα που ο παππούς θα είχε εγκρίνει.

Το Σαν Χουάν ντε Διος ήταν φιλανθρωπικό νοσοκομείο της Εκκλησίας. Εγώ δεν το είδα ποτέ από μέσα και το φανταζόμουν βρόμικο και σκοτεινό, με τους τοίχους λερωμένους με αίμα και τους ετοιμοθάνατους ασθενείς να βογκάνε στους διαδρόμους. Μια μέρα που το είπα φωναχτά, η μαμά έβαλε τα γέλια. Στην πραγματικότητα,

μου είπε, είχε μεγάλους φωτεινούς χώρους, λευκούς τοίχους και εσωτερικούς κήπους. Μια κατασκευή του 1700, καλοδιατηρημένη από τις καλόγριες που το διαχειρίζονταν.

Εκεί γνώρισε τον μπαμπά.

Το πορτρέτο των γονιών του μπαμπά ήταν οβάλ, με μπρούντζινη κορνίζα. Εκείνοι είχαν ζήσει σε προηγούμενη εποχή απ' αυτή των άλλων παππούδων μου, που στο παιδικό μυαλό μου φάνταζε σκοτεινή, όπως τα χρώματα του πορτρέτου.

Ήταν μια ελαιογραφία της μέρας του γάμου τους, βασισμένη σε μια φωτογραφία από στούντιο, με καφέ φόντο και ξεθωριασμένες λεπτομέρειες. Το μοναδικό φωτεινό σημείο ήταν η νύφη. Ένα κορίτσι δεκαέξι χρονών. Καθόταν σε μια ξύλινη καρέκλα. Το νυφικό την κάλυπτε από τον λαιμό ως τα πόδια. Φορούσε μαντίγια στο κεφάλι, χαμογελούσε σεμνά και κρατούσε ένα ροζάριο στα χέρια. Ήταν σαν να λάμβανε το Χρίσμα* και ο γαμπρός να ήταν ο πατέρας της. Εκείνος στεκόταν όρθιος, με το ένα χέρι στον ώμο της, σαν παλιός ξύλινος στύλος. Ένας άντρας στεγνός, φαλακρός, με γκρι σακάκι και χοντρά γυαλιά.

Η γιαγιά, εκείνο το κοριτσάκι, δεν είχε κλείσει τα είκοσι όταν πέθανε γεννώντας τον μπαμπά. Ζούσαν σε ένα αγρόκτημα, ο παππούς καλλιεργούσε καφεόδεντρα. Εκείνος έφυγε για το Κάλι. Καταρρακωμένος από την απώλεια, σκεφτόμουν εγώ. Ένας λυπημένος άντρας, που δεν μπο-

* Confirmación: το δεύτερο από τα τρία μυστήρια της έναρξης της ζωής ενός καθολικού χριστιανού, που αρχίζει με τη Βάπτιση και τελειώνει με την Πρώτη Κοινωνία.

ρούσε να φροντίσει κανέναν. Το νεογέννητο και η αδερφή του, η θεία Αμέλια, που ήταν δύο χρονών, έμειναν στο αγρόκτημα και τα φρόντιζε μια αδερφή της πεθαμένης.

Η θεία Αμέλια και ο μπαμπάς μεγάλωσαν εκεί. Όταν ήρθε η ώρα, η θεία τους τους έγραψε στο σχολείο της περιοχής τους, μαζί με τα παιδιά των αγροτών και των εργατών. Στη δευτέρα δημοτικού, όταν τα παπούτσια τούς ήταν πλέον μικρά, η θεία έκοψε τις μύτες με ένα μαχαίρι κι εκείνα πήγαιναν να μάθουν γράμματα με τα δάχτυλά τους να βγαίνουν από την τρύπα.

«Ήσασταν φτωχοί;»

Έκανα την ερώτηση στη θεία μου, που μου διηγήθηκε την ιστορία.

«Μπα! Το αγρόκτημα ευημερούσε».

«Τότε γιατί δεν σας αγόρασαν καινούρια παπούτσια;»

«Ποιος ξέρει;» είπε, έκανε μια παύση και στο τέλος πρόσθεσε: «Ο πατέρας μου δεν μας επισκεπτόταν ποτέ».

«Ήταν θλιμμένος από τον θάνατο της μαμάς σας;»

«Πιθανόν».

Η θεία τους αρρώστησε. Οι γιατροί δεν μπόρεσαν να κάνουν τίποτα και, όταν πέθανε, έστειλαν τα παιδιά στο Κάλι, στον πατέρα τους. Εκείνος πούλησε το αγρόκτημα με τα καφεόδεντρα και άνοιξε ένα σουπερμάρκετ.

Η θεία και ο μπαμπάς έζησαν με τον παππού μέχρι που ενηλικιώθηκαν. Εκείνος έπαθε εμφύσημα, κάπνιζε δυο πακέτα τη μέρα, και πέθανε πολύ πριν γεννηθώ εγώ. Τότε εκείνοι κληρονόμησαν το σουπερμάρκετ.

Η θεία Αμέλια ενημερωνόταν για τα ζητήματα του σουπερμάρκετ, αλλά δεν πήγαινε να δουλέψει. Καθόταν στο σπίτι φορώντας μπατόλα, το παραδοσιακό μονοκόμματο

ριχτό φόρεμα, και καπνίζοντας, και τα απογεύματα πίνοντας ένα ποτήρι κρασί. Είχε μπατόλες σε όλα τα στιλ και τα χρώματα: μεξικάνικες, χωριάτικες, ινδιάνικες, με χίπικα σχέδια, με κεντήματα.

Κάθε φορά που πλησίαζαν τα γενέθλιά της ή τα Χριστούγεννα, η μαμά γκρίνιαζε γιατί δεν ήξερε τι δώρο να της κάνει. Τελικά της αγόραζε μια μπατόλα. Η θεία τη δεχόταν με μια συγκίνηση που δεν έμοιαζε προσποιητή, λέγοντας πως της άρεσε πολύ, πως δεν είχε φόρεμα αυτού του τύπου ή πως της έλειπε αυτό ακριβώς το χρώμα.

Ο μπαμπάς ήταν ο διευθυντής του σουπερμάρκετ. Ποτέ δεν πήγαινε διακοπές. Ξεκουραζόταν όταν έκλεινε το σουπερμάρκετ, τις Κυριακές και τις γιορτές. Έφτανε πρώτος το πρωί και έφευγε τελευταίος το βράδυ, μερικές φορές μάλιστα παραλάμβανε καθυστερημένες παραγγελίες μέσα στη νύχτα. Τα Σάββατα, μετά το κλείσιμο, πήγαινε στο νοσοκομείο Σαν Χουάν ντε Διος για να δωρίσει τρόφιμα στους αρρώστους.

Ένα Σάββατο η μαμά ήταν στην αποθήκη και έκανε χώρο για τα καινούρια τρόφιμα, όταν μπήκε μέσα ο μπαμπάς. Δεν τον πρόσεξε. Αντίθετα, εκείνος εντυπωσιάστηκε τόσο πολύ, που πήγε να ρωτήσει την υπεύθυνη καλόγρια ποια ήταν. Εκείνη η καλόγρια, έλεγε η μαμά, ήταν παχουλή και κοντούλα. Σαν κολόβωμα κομμένου δέντρου τη φανταζόμουν εγώ, με το καφετί ράσο της να φαρδαίνει προς τα κάτω.

«Η καινούρια εθελόντρια» είπε στον μπαμπά. «Τη λένε Κλαούδια». Εκείνος και η καλόγρια έμειναν να κοιτάζουν τη μαμά. «Και είναι ανύπαντρη» πρόσθεσε.

Ίσως αυτό να του έδωσε θάρρος. Ο μπαμπάς περίμενε να τελειώσει η μαμά τη βάρδια της. Την πλησίασε, συ-

στήθηκε και προσφέρθηκε να τη συνοδεύσει στο σπίτι της. Εκείνη, που ήταν δεκαεννιά χρονών, τον κοίταξε από πάνω μέχρι κάτω και είδε έναν σαραντάρη.

«Όχι, ευχαριστώ» είπε.

Ο μπαμπάς δεν το έβαλε κάτω. Πήγαινε στο νοσοκομείο με σοκολατάκια, φιστίκια ή κάποια άλλη λιχουδιά αγορασμένη από το La Cristalina, ένα μαγαζί που πουλούσε εισαγόμενα είδη. Η μαμά απέρριπτε τα δώρα.

«Χόρχε» του είπε μια μέρα, «δεν θα κουραστείς ποτέ;»

«Ποτέ».

Εκείνη γέλασε.

«Σου έφερα δανέζικα μπισκότα βουτύρου».

Ήταν ένα μεγάλο μεταλλικό κουτί και η μαμά δεν μπόρεσε να αντισταθεί. Τα πήρε.

«Σήμερα θα μπορέσω να σε συνοδεύσω στο σπίτι σου;»

Αυτή τη φορά δεν μπόρεσε να του πει όχι.

Της γιαγιάς τής άρεσε πολύ εκείνος ο γαλαντόμος άντρας, που είχε καλή περιουσία και έκανε φιλανθρωπία σαν καλός χριστιανός δίνοντας τρόφιμα στο νοσοκομείο.

«Είναι γέρος» της είπε η μαμά.

«Μα εσένα δεν σου άρεσαν οι μεγάλοι;»

Αλήθεια ήταν. Η μαμά δεν άντεχε τα παιδαρέλια της ηλικίας της, που, σύμφωνα μ' εκείνη, ήταν βλάκες που περνούσαν την ώρα τους κάνοντας κωλοτούμπες στην πισίνα της λέσχης.

«Όχι και τόσο μεγάλοι όμως» διευκρίνισε.

Η γιαγιά σήκωσε ψηλά τα μάτια παραιτημένη.

«Δεν σε βρίσκει κανείς πουθενά, Κλαούδια!»

* *

Τη Δευτέρα, όταν γύρισε από το νοσοκομείο, η μαμά βρήκε στο σπίτι τις κυρίες που έπαιζαν κανάστα. Ήταν τυλιγμένες σε ένα σύννεφο καπνού και έτρωγαν τα δανέζικα μπισκότα βουτύρου. Τέσσερις νοικοκυρές, με μαλλιά φουσκωτά σαν γιορτινά μπαλόνια και μακριά βαμμένα νύχια, που τους χρησίμευαν για να ανακατεύουν την τράπουλα και να σηκώνουν τα χαρτιά από το τραπέζι.

Έκανε μια ζέστη φρικτή, διηγούνταν η μαμά. Τη φρικτή ζέστη του Κάλι, σκεφτόμουν εγώ, που σε κάνει λιώμα. Οι κυρίες τής έδειξαν μια καρέκλα κι εκείνη κάθισε. Η Αΐδα ντε Σολανίγια πήρε ένα μπισκότο και το δάγκωσε.

«Στα σαράντα» είπε όταν κατάπιε «ο άντρας δεν είναι γέρος. Είναι πάνω στο άνθος της ηλικίας του».

«Με περνάει είκοσι ένα χρόνια» είπε η μαμά.

Η Σολίτα ντε Βέλες, με τα μοβ νύχια και την ψεύτικη ελιά πάνω από το στόμα, έσβησε το τσιγάρο της στο ξέχειλο από γόπες με σημάδια κραγιόν τασάκι.

«Αυτή η διαφορά είναι πλεονέκτημα» είπε.

Εκείνη, εξήγησε, ο άντρας της την περνούσε δεκαοκτώ, τη Λόλα ντε Απαρίσιο είκοσι, τη Μίτι ντε Βιγιαλόμος, που δεν ήταν εκεί, αλλά ήταν φίλη από την εποχή που έπαιζαν λούλο, είκοσι πέντε, και μπορούσαν να πουν και οι τρεις ότι ο γάμος τους ήταν όσο καλός μπορεί να είναι ένας γάμος, πολύ καλύτερος απ' αυτόν των ζευγαριών που έχουν την ίδια ηλικία, που είναι και οι δύο νέοι και γι' αυτό απερίσκεπτοι.

Οι κυρίες στράφηκαν προς τη μαμά. Εκείνη παραπονέθηκε πως ο εν λόγω κύριος φορούσε γυαλιά σαν πατομπούκαλα, ήταν φαλακρός, κοντούλης και τρομερά αδύνατος.

«Ο Χόρχε είναι πολύ καλοβαλμένος» αντέτεινε η Αΐδα

ντε Σολανίγια. «Τον βλέπω πάντα στο σουπερμάρκετ. Φοράει επώνυμα ρούχα, καλοσιδερωμένα».

Η μαμά δεν μπορούσε να μην το παραδεχτεί.

«Μιλάει ελάχιστα» είπε.

«Αχ, όχι, κορίτσι μου» απάντησε η Λόλα ντε Απαρίσιο ανοίγοντας την ισπανική βεντάλια της. «Δεν μπορείς να περάσεις τη ζωή σου ψάχνοντας ελαττώματα στους άντρες. Στο τέλος θα μείνεις μόνη».

Η γιαγιά και οι υπόλοιπες κυρίες κούνησαν το κεφάλι τους συμφωνώντας, ενώ κοιτούσαν τη μαμά. Η φρικτή ζέστη, μπόρεσα να το νιώσω, ήταν σαν θηλιά στον λαιμό της.

Την εποχή της μαμάς ήταν συνήθεια να πληρώνουν τα έξοδα του γάμου οι γονείς της νύφης. Ο μπαμπάς, προς ανακούφιση και χαρά της γιαγιάς, δεν της επέτρεψε να βάλει ούτε ένα πέσο και άφησε τη μαμά να τον σχεδιάσει όπως ακριβώς ήθελε.

Δεν θέλησε γιορτές και δεξιώσεις η μαμά, τίποτα περισσότερο από την τελετή στην εκκλησία. Το φόρεμά της ήταν λευκό, όχι απαραίτητα νυφικό, ένα φόρεμα μίντι, χωρίς πέπλα και στολίδια, και είχε φτιάξει τα μαλλιά της έναν απλό κότσο, με ένα χτενάκι με λουλούδια. Ο μπαμπάς φορούσε φράκο, ίδιος ο πατέρας του, μόνο πιο φαλακρός και πιο γέρος.

Η φωτογραφία των γονιών μου στον τοίχο του γραφείου ήταν ασπρόμαυρη, μέσα σε μια ξύλινη κορνίζα. Ήταν στην εκκλησία. Ο παππάς, η Αγία Τράπεζα και ο Χριστός στο βάθος. Οι νιόπαντροι μπροστά, ο ένας απέναντι στον άλλο, αντάλλασσαν τις βέρες. Εκείνος χαμογελούσε και έλαμπε. Εκείνη κοιτούσε χαμηλά και έμοιαζε θλιμμένη, αλλά ήταν επειδή προσπαθούσε να του βάλει τη βέρα.

Σε δεκαπέντε μέρες η γιαγιά πέθανε από εγκεφαλικό επεισόδιο.

Στην αρχή οι νιόπαντροι έμειναν σε ένα διαμέρισμα με νοίκι. Το σπίτι του παππού ήταν υπερβολικά μεγάλο για τη θεία Αμέλια και το πούλησαν. Με τα χρήματα αγόρασαν δύο διαμερίσματα. Ένα μικρό για τη θεία, σε απόσταση λίγων τετραγώνων από το σουπερμάρκετ, στα ριζά του βουνού, στον δρόμο προς τη θάλασσα, στην αρχή μιας παραδοσιακής συνοικίας με παλιά αρχοντικά και καινούρια κτίρια. Και ένα άλλο, το δικό τους, πολύ κοντά, στη δίδυμη συνοικία στην άλλη πλευρά του ποταμού.

Οι προηγούμενοι ιδιοκτήτες του διαμερίσματος των γονιών μου είχαν ξεχάσει ένα φυτό στο μπαλκόνι. Ένα χλωρόφυτο με μακριά φύλλα με λευκό περίγραμμα. Οι άκρες τους ήταν καμένες και τα χρώματα ξεθωριασμένα. Η γιαγιά είχε ένα τέτοιο στο σπίτι στο Σαν Φερνάντο, πριν πεθάνει ο παππούς κι εκείνη και η μαμά αναγκαστούν να αλλάξουν ζωή. Η μαμά, που πενθούσε ακόμα για τους γονείς της, το υιοθέτησε.

Οι πόρτες ανάμεσα στην τραπεζαρία και στο μπαλκόνι ήταν συρόμενες, γυάλινες, με ξύλινο πλαίσιο. Η μαμά μετέφερε το φυτό μέσα. Το πότιζε, το μεταφύτευσε σε μια μεγάλη γλάστρα, του έβαλε καινούριο χώμα. Ποτέ δεν είχε αναλάβει τη φροντίδα κάποιου ζωντανού πράγματος και τη συγκίνησε που το φυτό ξαναγεννήθηκε.

Η δόνια Ιμέλντα, η ταμίας του σουπερμάρκετ, βλέποντας τη χαρά της, της έδωσε ένα μικρό μόσχευμα από μια μονστέρα. Η μαμά το φύτεψε σε μια πήλινη γλάστρα, που την έβαλε στο τραπέζι του σαλονιού. Η μονστέρα έφτασε μέχρι το πάτωμα. Τότε ο μπαμπάς τής πήγε μια φτέρη

και η θεία Αμέλια, για τα γενέθλιά της, μια ινδική πασχαλιά.

Σιγά σιγά το διαμέρισμα γέμισε φυτά, ώσπου μετατράπηκε σε ζούγκλα. Πάντα σκεφτόμουν ότι η ζούγκλα ήταν οι νεκροί της μαμάς. Οι ξαναγεννημένοι νεκροί της.

Η πιο παλιά μου ανάμνηση είναι από τη σκάλα. Εγώ, πίσω από ένα κάγκελο ασφαλείας για παιδιά, και η μακριά σκάλα με τα κενά, ένας απίθανος γκρεμός μέχρι τον θαυμαστό πράσινο κόσμο του ισογείου.

Η δεύτερη ανάμνησή μου είναι από το κρεβάτι των γονιών μου. Η μαμά κι εγώ, εκείνη με το περιοδικό της κι εγώ να πηδάω στο στρώμα.

«Μαμάμαμάμαμάμαμά».

Και, ξαφνικά, το ξέσπασμα: «Που να πάρει! Δεν μπορείς να καθίσεις ήσυχη μια στιγμή;». Ή ίσως αυτή η ανάμνηση να είναι πριν από εκείνη στη σκάλα και να τη νιώθω πιο καινούρια επειδή την έζησα πολλές φορές. Η μαμά στο κρεβάτι με το περιοδικό της κι εγώ να της σηκώνω την μπλούζα για να κάνω μπουρμπουλήθρες με το στόμα μου στην κοιλιά της.

«Μα πρέπει να είσαι πάνω μου όλη την ώρα;!»

Ή να της δίνω φιλάκια στο μπράτσο.

«Άφησέ με ήσυχη έστω για ένα λεπτό, Κλαούδια, για όνομα του Θεού!»

Ή να την κοιτάζω ενώ χτενιζόταν στον καθρέφτη. Τα μακριά ίσια μαλλιά της στο χρώμα της σοκολάτας, μαλλιά που σου δημιουργούσαν την επιθυμία να τα χαϊδέψεις.

«Γιατί δεν πας στο δωμάτιό σου;»

Ή, μεγάλο κοριτσάκι πια, να ανεβαίνω στο κρεβάτι της για να τελειώσω τα μαθήματά μου.

«Γεια σου, μαμά».

Κι εκείνη να σηκώνεται ολοφάνερα ενοχλημένη και να με αφήνει με το περιοδικό ανοιχτό πάνω στο κρεβάτι.

«Γιατί δεν συνέχισες να δουλεύεις στο νοσοκομείο;» τη ρώτησα μια μέρα.

«Γιατί παντρεύτηκα».

«Και όταν παντρεύτηκες δεν σκέφτηκες να πας στο πανεπιστήμιο;»

Πήγε να πει κάτι, αλλά σώπασε.

«Δεν σε άφησε ο μπαμπάς;»

«Δεν είναι αυτό».

«Τι είναι τότε;»

«Δεν τον ρώτησα καν».

«Δεν ήθελες πια;»

«Θα το ήθελα, ναι».

«Τότε γιατί δεν το έκανες;»

Έκλεισε το περιοδικό. Ήταν ένα *¡Hola!*. Στο εξώφυλλο η Καρολίνα του Μονακό, με ένα στράπλες βραδινό φόρεμα και βασιλικά κοσμήματα με ρουμπίνια και διαμάντια.

«Γιατί γεννήθηκες εσύ».

Σηκώθηκε και βγήκε στον διάδρομο. Την ακολούθησα.

«Γιατί δεν έκανες άλλα παιδιά;»

«Να μείνω έγκυος πάλι; Να γεννήσω ξανά; Να έχω πάλι ένα μωρό να κλαίει; Α, όχι. Εμένα αφήστε με ήσυχη. Άλλωστε το σώμα μου χάλασε αρκετά μ' εσένα».

«Αν μπορούσες να το είχες αποφύγει, θα με είχες κάνει;»

Στάθηκε και με κοίταξε.

«Αχ, Κλαούδια, εγώ δεν είμαι όπως η δική μου μαμά».

* *

Τα γενέθλιά μου έπεφταν στις μεγάλες διακοπές, την Ημέρα της Ανεξαρτησίας, όταν γίνονταν παρελάσεις και ο κόσμος είχε βγει από την πόλη, στα εξοχικά τους ή στις παραλίες. Δεν μπορούσαμε παρά να τα γιορτάσουμε οικογενειακά και πήγαμε σε ένα εστιατόριο.

Η μαμά, όπως κάθε χρόνο, θυμήθηκε την εγκυμοσύνη της. Τη μεγάλη της κοιλιά, τα πρησμένα πόδια, το ότι κάθε πέντε λεπτά ήθελε να πάει στο μπάνιο, το ότι δεν μπορούσε να κοιμηθεί και δυσκολευόταν να σηκωθεί από το κρεβάτι. Οι πόνοι την είχαν πιάσει στο μεσημεριανό φαγητό. Ήταν ό,τι πιο φρικτό είχε νιώσει ποτέ. Ο μπαμπάς την πήγε στην κλινική κι εκεί υπέφερε όλο το απόγευμα, όλη τη νύχτα, όλο το πρωί της επόμενης μέρας και όλο το απόγευμα, ένιωθε πως θα πέθαινε, και όλη την επόμενη νύχτα, ως τα ξημερώματα.

«Βγήκε μπλαβισμένη, φριχτή. Μου την έβαλαν στο στήθος κι εγώ, τρέμοντας και κλαίγοντας, σκέφτηκα: όλη αυτή η προσπάθεια γι' αυτό;»

Η μαμά ξέσπασε σε τέτοια γέλια, που φάνηκε ο ουρανίσκος της, βαθύς και οστεώδης, σαν το στέρνο κάποιου υποσιτισμένου.

«Το πιο άσχημο μωρό της κλινικής» είπε ο μπαμπάς.

Εκείνος και η θεία Αμέλια γελούσαν κι αυτοί, δείχνοντας τη γλώσσα, τα δόντια, το μισομασημένο φαγητό τους.

«Το άλλο μωρό που γεννήθηκε εκείνη τη μέρα, εκείνο, μάλιστα, ήταν όμορφο» είπε η θεία.

Η τελευταία φωτογραφία στον τοίχο του γραφείου ήταν από την ημέρα της γέννησής μου. Μακρόστενη, όπως η φωτογραφία των γονιών της μαμάς, ασπρόμαυρη, σε ασημένια κορνίζα.

Η μαμά στο κρεβάτι της κλινικής, μ' εμένα στα χέρια, δεν έμοιαζε να έχει υποφέρει. Τα μαλλιά της ήταν χτενισμένα, τα μάτια της βαμμένα, τα χείλη της έλαμπαν, και χαμογελούσε. Η θεία και ο μπαμπάς, όρθιοι δεξιά και αριστερά από το κρεβάτι, επίσης χαμογελούσαν. Εκείνη φορούσε ένα φόρεμα με λαχούρια και μανίκια καμπάνα, και είχε τα μαλλιά χτενισμένα σε ένα μπομπέ καρέ στο ύψος του σαγονιού. Εκείνος είχε μακριές φαβορίτες και περισσότερα μαλλιά. Εγώ ήμουν ένας μπόγος τυλιγμένος σε κουβέρτες. Ένα μικρούτσικο πραγματάκι με μαύρα μαλλιά και πρησμένα μάτια.

«Είμαι ακόμα άσχημη;»

Βρισκόμασταν στο γραφείο του σπιτιού. Ο μπαμπάς διάβαζε εφημερίδα στην ανακλινόμενη καρέκλα του. Η μαμά κλάδευε το μπονζάι, το μοναδικό φυτό στον πάνω όροφο.

«Τι εννοείς;» είπε, σαν να μην καταλάβαινε.

«Σήμερα αστειευτήκατε για το πόσο άσχημη ήμουν όταν γεννήθηκα».

«Όλα τα νεογέννητα είναι άσχημα».

«Η θεία είπε ότι το άλλο μωρό ήταν όμορφο».

Ο μπαμπάς γέλασε.

«Μη γελάς» τσίριξα, και στράφηκα στη μαμά. «Είμαι ακόμα άσχημη;»

Εκείνη άφησε το κλαδευτήρι. Πλησίασε και έσκυψε για να έρθει στο ύψος μου.

«Είσαι όμορφη».

«Πες μου την αλήθεια».

«Κλαούδια, υπάρχουν γυναίκες που η ομορφιά τους βγαίνει όταν μεγαλώσουν, όταν αναπτυχθούν. Στην ηλικία σου κι εγώ ήμουν μικρόσωμη, αδυνατούλα, μελαχρινή. Δεν με έχεις δει στα άλμπουμ;»

Και βέβαια την είχα δει, αλλά αυτό δεν ωφελούσε σε τίποτα, γιατί το μοναδικό κοινό σημείο μας ήταν το όνομα. Τα υπόλοιπα τα είχα πάρει από τον μπαμπά. Όλος ο κόσμος το έλεγε, ήμασταν ολόιδιοι.

«Δεν ξέρεις την ιστορία του ασχημόπαπου;» είπε, και το έκανε χειρότερο.

Τα γενέθλια του μπαμπά, δέκα μέρες μετά τα δικά μου, ήταν η τελευταία φορά που ήμασταν οι τέσσερις μόνοι μας, η θεία Αμέλια, οι γονείς μου κι εγώ. Τα γιορτάσαμε στο διαμέρισμά μας. Η ζούγκλα διακοσμημένη με σερπαντίνες, ένα μεγάλο πανό που είχα φτιάξει εγώ, και μια τούρτα πορτοκάλι από τη θεία μου. Η μαμά κι εγώ του χαρίσαμε ένα καινούριο ραδιόφωνο για το γραφείο του. Η θεία τού έδωσε ένα κουτί τυλιγμένο σε ασημί χαρτί από το Zas, ένα κατάστημα στο εμπορικό κέντρο. Μέσα είχε ένα φίνο ιταλικό πουκάμισο σε ανοιχτό γαλάζιο χρώμα.

Σε λίγο καιρό η θεία έφυγε για ταξίδι στην Ευρώπη. Υποθέσαμε πως θα έκανε ένα τουρ με δυο παλιές της φίλες από το σχολείο, όπως όταν είχε πάει στη Νότια Αμερική ή στα ερείπια των Μάγιας. Η μαμά παραξενεύτηκε που δεν θέλησε να την πάμε ή να την υποδεχτούμε στο αεροδρόμιο, αλλά δεν φανταζόταν ούτε κατά διάνοια γιατί.